

Határozatok Tára

PRIIT PIKAMÄE
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2023. június 22.¹

C-321/22. sz. ügy

ZL,

KU,

KM

kontra

Provident Polska S.A.

(a Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie [varsó-sródmieściei kerületi bíróság, Varsó, Lengyelország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Fogyasztóvédelem – A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek – Fogyasztói hitelek – 93/13/EGK irányelv – 6. és 7. cikk – Megállapítási kereset – Az eljáráshoz fűződő érdek – A szerződési feltétel tisztességtelenségéhez fűződő jogkövetkezmények – Visszatérítéshez való jog – A tényleges érvényesülés elve”

1. A jelen ügy lehetőséget ad a Bíróságnak arra, hogy kiegészítse a 93/13/EGK irányelv² szerinti hatékony bírói fogyasztóvédelem követelménye és a tagállamok eljárási autonómiája – amely szerint a tagállamok feladata meghatározni a szerződésben szereplő valamely kikötés tisztességtelenségének megállapítására vonatkozó szabályokat és e megállapítás gyakorlati joghatásait – közötti kapcsolatra vonatkozó ítélkezési gyakorlatát.

2. Arról a szabályról van szó, amely az eljáráshoz fűződő azon érdekre vonatkozik, amelynek a tisztességtelen szerződési feltételek hatálytalanságának megállapítására irányuló keresetek esetében fenn kell állnia.

¹ Eredeti nyelv: francia.

² A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i tanácsi irányelv (HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.).

Jogi háttér

Az uniós jog

3. A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

4. Ezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.”

A lengyel jog

5. A módosított 1964. november 17-i ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (a polgári perrendtartásról szóló törvény, Dz. U. 1964., 4. sz.) (a továbbiakban: a polgári perrendtartás) 189. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A felperes kérheti a bíróságtól valamely jogviszony vagy jog fennállásának vagy fenn nem állásának megállapítását, feltéve hogy érdeke fűződik az eljáráshoz.”

6. E törvénykönyv 316. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A tárgyalás berekesztését követően a bíróság a tárgyalás berekesztésekor fennálló helyzet alapján hoz ítéletet; különösen, az a tény, hogy valamely követelés az eljárás során vált esedékessé, nem zárja ki a követelés megfizetését elrendelő ítélet meghozatalát.”

Az alapügy tényállása és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

7. A Provident Polska S. A., illetve az IPF Polska sp. z o.o., a Provident Polska jogutódja fogyasztói hitelszerződéseket kötött ZL-lel, KU-val és KM-mel. Utóbbiak külön-külön keresetet nyújtottak be a Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie-hoz (varsó-sródmieściei kerületi bíróság, Varsó, Lengyelország), a kérdést előterjesztő bírósághoz, a Provident Polskával 2021. április 15-én, május 17-én, illetve szeptember 14-én kötött szerződésekkel kapcsolatban.

8. A kérdést előterjesztő bírósághoz benyújtott beadványaik utolsó szakaszában mindannyian lényegében annak megállapítását kérik, hogy a Provident Polskával kötött szerződésnek a hitel kamatok nélküli díjaira vonatkozó kikötései nem érvényesíthetők velük szemben, mivel e díjak és jutalékok nyilvánvalóan túlértékelt és ésszerűtlen jellegük miatt tisztességtelenek. E díjak aránytalanok a hitelösszeghez képest, és valójában a hitelező fő bevételi forrását képezik³.

³ KU követelése egy 240 lengyel zloty (PLN) (hózzávetőleg 50,40 EUR) összegre is kiterjed, amelyet a hitelfeltevő hitelkérelemben szereplő útmutatásainak megfelelően a hitelfeltevő számlájára fizettek be.

9. A Provident Polska ellenkérelmében a hitelfelvevők által benyújtott keresetek elutasítását kéri, és viszontkeresetet terjeszt elő mindegyikükkel szemben a hitelszerződés alapján esedékes és kifizetetlenül maradt díjak és jutalékok egy részének megfelelő összegek megfizetésére való kötelezés iránt. Az alapeljárás felperesei e viszontkereset elutasítását is kéri.

10. A kérdést előterjesztő bíróság először is azt kérdezi, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az eladónak vagy szolgáltatónak fizetendő díjakat vagy jutalékokat rögzítő feltételek önmagában azon az alapon tisztességtelennek nyilváníthatók, hogy e díjak vagy jutalékok az eladó vagy szolgáltató szolgáltatásához képest nyilvánvalóan túlzott mértékűek.

11. Másodszor, a kérdést előterjesztő bíróság arra vonatkozóan tesz fel kérdést, hogy összeegyeztethető-e a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésével és a tényleges érvényesülés elvével a polgári perrendtartás 189. cikke és 316. cikkének (1) bekezdése, ahogyan e rendelkezéseket a Sąd Najwyższy (Legfelsőbb Bíróság, Lengyelország) értelmezte.

12. A polgári perrendtartás 189. cikke szerint a felperes kérheti a bíróságtól valamely jogviszony vagy jog fennállásának vagy fenn nem állásának megállapítását, feltéve hogy érdeke fűződik az eljáráshoz. Mivel ez utóbbi fogalmat a törvény nem határozza meg, a Sąd Najwyższy (legfelsőbb bíróság) az előzetes döntéshozatalra utaló határozat szerint úgy értelmezte, mint a megállapítási kereset anyagi jogi feltételét, amelynek sikere attól függ, hogy a felperes bizonyítja-e az eljáráshoz fűződő érdekét, amelynek a polgári perrendtartás 316. cikkének (1) bekezdése szerint a tárgyalás berekesztésének napján fenn kell állnia.

13. A kérdést előterjesztő bíróság szerint az eljáráshoz fűződő érdek úgy kell értelmezni, mint a felperes jogi szférájának védelmére irányuló objektív szükségletet, akinek jogai sérültek vagy sérülhetnek, vagy akinek jogai fennállása vagy tartalma bizonytalan. Ennek az érdeknek a vizsgálata magában foglalja az eljáró bíróság által a megállapító ítélet adott fél jogi helyzetére gyakorolt hatásának értékelését, azaz egy meglévő jogvita végleges lezárásának lehetőségét, vagy egy ilyen jogvita jövőbeni keletkezésének megakadályozását. Másfelől nem áll fenn az eljáráshoz fűződő érdek, ha a felperes jogait nem sérti és nem fenyegeti veszély, vagy ha azokat jobban meg lehetne védeni egy nagyobb terjedelmű kereset, például egy szerződés teljesítése iránti kereset révén.

14. Ez a második eset felel meg az alapeljárás felperesei helyzetének. A kérdést előterjesztő bíróság emlékeztet arra, hogy a vitatott jutalékokkal és díjakkal összefüggő követelések egy részét már mindegyik felperes visszafizette, a másik részt a hitelező intézmény az egyes eljárásokban benyújtott viszontkeresetekben követeli. E bíróság rámutat, hogy ilyen helyzetben e jutalékok és díjak teljesített részét a felperesek egy, a megállapítási kereseten túlmutató kereset, a jogalap nélküli szolgáltatás visszatérítése iránti kereset útján követelhetik, aminek a kifogásolt szerződési feltételek tisztességtelenségének megállapítása ellenére is e kereset elutasításához kell vezetnie az eljáráshoz fűződő érdek hiánya miatt.

15. A kérdést előterjesztő bíróság továbbá megjegyzi, hogy a fogyasztók eljáráshoz fűződő érdeke fennállásának megítélése hasonló esetekben eltérő eredményekre vezetett, ami veszélyeztetheti a 93/13 irányelv célkitűzéseinek megvalósulását, nevezetesen azt, hogy még abban az esetben is, amikor az eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződés feltételeinek tisztességtelen jellege nyilvánvaló lesz, a fogyasztónak kétségei lehetnek azzal kapcsolatban, hogy indítson-e keresetet e szerződési feltételek érvénytelenségének vagy hatálytalanságának megállapítása iránt, attól tartva,

hogy a bíróság megállapíthatja, hogy a fogyasztó nem rendelkezik a keresetindításhoz fűződő jogi érdekekkel, és a keresetet kizárólag ebből az okból utasíthatja el, miközben a fogyasztóra hárítja az eljárás költségeit.

16. Végül harmadszor, a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy bizonyos „kényszerítő indokok” – így többek között az arányosság elve vagy a jogbiztonság elve – kizárják-e annak megállapítását, hogy a ZL és KU által kötött szerződések a fizetési feltételekre vonatkozó kikötés tisztességtelensége miatt semmisek.

17. E körülmények között a Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (varsó-śródmieściei kerületi bíróság, Varsó) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Úgy kell-e értelmezni a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését, hogy az lehetővé teszi olyan feltétel tisztességtelen feltételnek minősítését, amely az eladó vagy szolgáltató részére az általa kínált szolgáltatáshoz képest aránytalanul magas díjat vagy jutalékot biztosít?
- 2) Úgy kell-e értelmezni a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdését és a tényleges érvényesülés elvét, hogy azokkal ellentétesek azok a nemzeti rendelkezések vagy azok bírósági értelmezése, amely szerint a fogyasztó eljáráshoz fűződő érdeke szükséges követelménye annak, hogy a fogyasztó által az eladóval vagy szolgáltatóval szemben, a tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződés vagy szerződésrész érvénytelennek vagy hatálytalannak nyilvánítása iránt indított keresetének helyt adjanak?
- 3) Úgy kell-e értelmezni a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését, valamint a tényleges érvényesülés, az arányosság és a jogbiztonság elvét, hogy azok lehetővé teszik annak megállapítását, hogy az olyan kölcsönszerződés, amelynek a kölcsön törlesztési módjáról rendelkező egyetlen szerződési feltételét tisztességtelen szerződési feltételnek nyilvánították, e feltétel kihagyását követően nem maradhat fenn, és ezért érvénytelen?”

A Bíróság előtti eljárás

18. A lengyel kormány és az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket nyújtott be. Ez a kormány 2023. március 7-én írásban válaszolt a Bíróság kérdéseire. Az alapeljárás alperese, a lengyel kormány és a Bizottság a 2023. március 30-i tárgyaláson szóbeli észrevételeket terjesztett elő.

Elemzés

19. A Bíróság kérésének megfelelően a jelen indítvány csak a előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdéssel foglalkozik, amelyben a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy a 93/13 irányelv 7. cikkének a tényleges érvényesülés elve alapján értelmezett (1) bekezdésével ellentétes-e az a nemzeti jogszabály – ahogyan azt az ítélkezési gyakorlatban értelmezik -, amely szerint a fogyasztónak kell bizonyítania a tisztességtelen szerződési feltételek hatálytalanságának megállapítása iránti keresete benyújtásához fűződő érdekét, és hiányzik ez az érdek, ha az érintett személy rendelkezésére áll egyéb, a jogai védelmére megfelelőbb jogorvoslati lehetőség, különösen a szerződés teljesítése iránti kereset.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés tartalmáról

20. Szükségesnek látom e kérdés tartalmának pontosítását, tekintettel arra, hogy a nemzeti bíróságok és a Bíróság közötti, az EUMSZ 267. cikkel bevezetett együttműködési eljárás keretében a Bíróság feladata, hogy a nemzeti bíróságnak az előtte folyamatban lévő ügy eldöntéséhez hasznos választ adjon⁴.

21. Amint azt már kifejtettem, az alapeljárás olyan fogyasztók részvételével folyik, akik eredetileg a díjakra és a jutalékokra vonatkozó egyes tisztességtelen szerződési feltételek hatálytalanságának megállapítása iránt indítottak keresetet a hitelező intézmény ellen⁵, amely e keresetet elutasítását kérte, és viszontkeresetet terjesztett elő, amelyben arra kérte a bíróságot, hogy a felpereseket kötelezze a hitelszerződés alapján esedékes és kifizetetlenül maradt díjak és jutalékok egy részének megfelelő összegek megfizetésére. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság e körülmények között kettős eljárási helyzettel szembesül.

22. A hitelszerződésben előírt azon díjak és jutalékok tekintetében, amelyeket a fogyasztók már megfizettek, a kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, hogy a felperesek rendelkezésére állnak olyan „alternatív igényérvényesítési” lehetőségek, nevezetesen a lengyel polgári törvénykönyv 405. és 410. cikkén alapuló, jogalap nélküli szolgáltatás visszatérítése iránti keresetek, amelyek a benyújtott keresetek által nyújtottnál alkalmasabb módon védik a jogaikat, és hogy ezért e bíróság köteles lesz az „alapeljárásban benyújtott kereseteket” önmagában az eljáráshoz fűződő érdek hiánya miatt elutasítani, még akkor is, ha az e felek által kötött szerződések tisztességtelen feltételeket tartalmaznak⁶.

23. Ezzel szemben a hitelező által viszontkereset útján követelt összegek tekintetében az előzetes döntéshozatal iránti kérelem kimondja, hogy a felperesek - a viszontkereset alperesei - „a viszontkereset keretében hivatkozhatnak a szerződési feltételek tisztességtelen jellegére, és a kérdést előterjesztő bíróság e tekintetben hozott ítéletével fogja a felek közötti jogvitát elbírálni”⁷. Kétségtelen, hogy e felek a legutóbbi beadványaik értelmében vitatják a viszontkeresetben foglalt kérelmeket, és azok elutasítását kérik.

24. Úgy tűnik tehát, hogy a fogyasztók által indított eljárás keretében a kérdést előterjesztő bíróságnak az eljáráshoz fűződő érdek hiánya miatt el kell utasítania a megállapítás iránti keresetet, ezzel együtt pedig határoznia kell a hitelező által benyújtott viszontkeresetről. E helyzetre tekintettel a kérdést előterjesztő bíróságnak kétségei vannak azzal kapcsolatban, hogy a tényleges érvényesülés elvének fényében a nemzeti ítélkezési gyakorlat az eljáráshoz fűződő érdek követelménye tekintetében összeegyeztethető-e a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésével.⁸

⁴ 2014. december 18-i Abdida ítélet (C-562/13, EU:C:2014:2453, 37. pont).

⁵ A lengyel kormány tájékoztatása szerint a 93/13 irányelvből eredő jogok és kötelezettségek érvényesítésére elsősorban a polgári perrendtartás által szabályozott kétféle kereset révén kerül sor, nevezetesen a jog vagy jogviszony megállapítására irányuló kereset (azaz valamely feltétel tisztességtelenségének megállapítása) vagy a szerződés teljesítése iránti kereset (azaz a szolgáltatás teljesítése iránti kereset tárgyát képező keresetet elbíró bíróság által tisztességtelenségnek nyilvánított feltételek alapján az eladó vagy szolgáltató által jogosulatlanul kapott előnyök visszakövetelése) révén.

⁶ Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat 150. pontja.

⁷ Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat 149. pontja.

⁸ Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat 149. pontja nem tartalmaz olyan utalást, amelyből arra lehetne következtetni, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak szándékában állna megállapítani, hogy a felpereseknek egy megállapító ítélet vonatkozásában nem áll fenn az eljáráshoz fűződő érdekük azon az alapon, hogy az eladó vagy szolgáltató viszontkeresetet indított ellenük, következésképpen pedig e bíróságnak szándékában állna elutasítani mind a fogyasztók keresetét, mind pedig ezen eladó vagy szolgáltató viszontkeresetét. Azon kívül, hogy egyedül az „alapeljárásban benyújtott keresetek” jövőbeni elutasítására vonatkozóan szerepel kifejezett utalás, az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből az is kitűnik, hogy a polgári perrendtartás 189. cikkében előírt eljáráshoz fűződő érdek hiányának megállapítása csak a megállapítási kereseti kérelem vonatkozásában járna következményekkel, vagyis a jelen esetben annak elutasításával.

A 93/13 irányelv minimális harmonizációjáról

25. Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében a tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha e szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket. Másfelől a 93/13 irányelv 7. cikkének az ugyanezen irányelv huszonegyedik preambulumbekkezdésével összefüggésben értelmezett (1) bekezdéséből kitűnik, hogy a tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a bíróságok és közigazgatási szervek megfelelő és hatékony eszközökkel rendelkezzenek ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók által a fogyasztókkal kötött szerződésekben a tisztességtelen feltételek alkalmazását. E tekintetben a Bíróság emlékeztetett az eladókkal vagy szolgáltatókkal szemben kiszolgáltatott helyzetben lévő fogyasztók számára biztosított védelemhez fűződő közérdek jellegére és fontosságára⁹.

26. Jóllehet a Bíróság így már több vonatkozásban, továbbá a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése és 7. cikkének (1) bekezdése szerinti követelményeket figyelembe véve meghatározta, hogy a nemzeti bíróságnak milyen módon kell biztosítania az ezen irányelv alapján a fogyasztókat megillető jogok védelmét, ez nem változtat azon, hogy az uniós jog főszabály szerint nem harmonizálja a valamely szerződési feltétel állítólag tisztességtelen jellegének vizsgálatára irányuló eljárásokat, ezáltal pedig ezek az eljárások a tagállamok belső jogrendjére tartoznak. E tagállamok feladata, hogy az eljárási autonómiának megfelelően meghatározzák a valamely szerződésben foglalt kikötés tisztességtelen jellege megállapításának és e megállapítás konkrét joghatásai érvényesülésének módját. E szabályok azonban nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló, belső jellegű esetekre vonatkozó szabályok (az egyenértékűség elve), és nem tehetik a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve)¹⁰.

27. Ebből következik, hogy a fogyasztónak a tisztességtelen szerződési feltételek hatálytalanságának megállapítása iránti kereset benyújtásához fűződő érdekére vonatkozó feltétel a tagállamok eljárási autonómiájába tartozik, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett. Ugyanez vonatkozik a nemzeti bíróságok előtti bírósági eljárás költségeinek megosztására, amit a kérdést előterjesztő bíróság vetett fel, és ami elválaszthatatlanul kapcsolódik az eljáráshoz fűződő érdek kérdéséhez, amelynek hiánya e bíróság szerint a fent említett kereset elutasítását és ezt követően a fogyasztónak, a felperesnek a költségek megfizetésére való kötelezését vonja maga után.¹¹

28. A tényleges érvényesülés elvét – amely a kérdést előterjesztő bíróság által előterjesztett kérdések kizárólagos tárgyát képezi – illetően a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatának megfelelően minden olyan esetben, amikor felmerül a kérdés, hogy valamely nemzeti eljárási rendelkezés lehetetlenné vagy rendkívül nehézé teszi-e az uniós jog alkalmazását, meg kell vizsgálni, hogy milyen e rendelkezésnek az egész eljárásban betöltött helye, hogy hogyan zajlik az eljárás, és melyek a sajátosságai a különböző nemzeti fórumok előtt. Ebből a szempontból adott esetben azon elveket is figyelembe kell venni, amelyek a nemzeti bírósági rendszer alapjául szolgálnak, mint például a védelemhez való jog, a jogbiztonság elve, valamint az eljárás szabályos lefolytatásának elve. Ezenkívül a Bíróság kifejtette, hogy a tagállamok azon kötelezettsége, hogy

⁹ 2018. május 31-i Sziber ítélet (C-483/16, EU:C:2018:367, 31. és 33. pont).

¹⁰ Lásd ebben az értelemben: 2022. szeptember 22-i Vicente (Ügyvédi munkadíj megfizetése iránti kereset) ítélet (C-335/21, EU:C:2022:720, 53. és 54. pont); 2022. szeptember 22-i Servicios prescriptor y medios de pagos EFC ítélet (C-215/21, EU:C:2022:723, 33. pont).

¹¹ Lásd ebben az értelemben: 2022. április 7-i Caixabank ítélet (C-385/20, EU:C:2022:278, 47. pont).

biztosítsák a jogalanyok uniós jogból eredő jogainak tényleges érvényesülését, magában foglalja többek között a 93/13 irányelvből eredő jogok tekintetében az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkében is rögzített hatékony bírói jogvédelem követelményét, amely többek között az ilyen jogokra alapított keresetekre vonatkozó eljárási szabályok megállapítását illetően is érvényes¹².

29. A Bíróság azonban elismerte, hogy a fogyasztóvédelem nem abszolút jellegű. Így az, hogy valamely különleges eljárásban fennállnak bizonyos eljárási követelmények, amelyeket a fogyasztónak a jogai érvényesítéséhez tiszteletben kell tartania, nem jelenti azt, hogy a fogyasztó ne részesülne hatékony bírói jogvédelemben. Emellett emlékeztetni kell arra, hogy a belső jogi jogorvoslatok felépítésére vonatkozó, a megfelelő igazságszolgáltatás és az előreláthatóság általános érdekét szolgáló eljárási szabályoknak elsőbbséget kell élvezniük az egyéni érdekekkel szemben abban az értelemben, hogy e szabályokat nem lehet valamely fél egyedi gazdasági helyzetétől függően kialakítani, feltéve hogy nem lépnek túl a céljuk eléréséhez szükséges mértéken.¹³

A tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartásáról

A közérdekű cél meglétéről

30. Emlékeztetni kell arra, hogy a tényleges érvényesülés elvét többek között a nemzeti bírósági rendszer alapjául szolgáló olyan elvek figyelembevételével kell alkalmazni, mint például az eljárások szabályszerű lefolytatása.¹⁴ Márpedig az előzetes döntéshozatalra utaló határozat megemlíti, hogy a lengyel polgári perrendtartás azon az előfeltevésen alapul, hogy a bírósági úton történő jogérvényesítésnek célzottnak és a lehető legegyszerűbbnek kell lennie, amelyet az eljárások megsokszorozódása nélkül kell biztosítani. Ennek a feltevésnek felel meg az, ha valamely jogviszony vagy jog fennállásának vagy hiányának megállapítása iránti kérelem esetén megkövetelik az eljáráshoz fűződő érdek bizonyítását, továbbá ez a feltevés jut kifejezésre abban az elvben, amely szerint a más jogorvoslati eszközzel való hatékonyabb védelem megszerzésének lehetősége gyengíti a megállapítás iránti kérelemhez fűződő jogi érdeket.¹⁵

31. A megállapítás iránti kereset benyújtásához fűződő érdek követelménye, amennyiben annak célja e keresetek azon helyzetekre történő korlátozása, amelyekben a felperes jogi helyzetének tényleges megsértése vagy bizonyított veszélyeztetése áll fenn, vagy amelyekben nincs lehetőség olyan kereset benyújtására, amely a felperes jogainak jobb védelmét szolgálná, a megfelelő igazságszolgáltatás általános érdekét szolgálja az igazságszolgáltatási rendszer túlterheltségének megelőzése vagy adott esetben csökkentése révén.¹⁶ Az, hogy a választott igényérvényesítési módtól függetlenül minden peres félnek rendelkeznie kell az eljáráshoz fűződő érdekekkel, a megfelelő igazságszolgáltatás biztosítását és a pergazdaságosság követelményének való megfelelést szolgálja, elkerülve azt, hogy a bíróságokhoz pusztán hipotetikus kérdésekkel és többszörös keresettel forduljanak. Ezzel összefüggésben emlékeztetek arra, hogy a Bíróság megállapította,

¹² 2021. június 10-i BNP Paribas Personal Finance ítélet (C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, 28. és 29. pont); 2022. szeptember 22-i Servicios prescriptor y medios de pagos EFC ítélet (C-215/21, EU:C:2022:723, 35. és 36. pont).

¹³ 2018. május 31-i Sziber ítélet (C-483/16, EU:C:2018:367, 50. és 51. pont); 2015. február 12-i Baczó és Vizsnyiczai ítélet (C-567/13, EU:C:2015:88, 51. pont).

¹⁴ lásd ebben az értelemben: 2013. február 21-i Banif Plus Bank ítélet (C-472/11, EU:C:2013:88, 33. pont).

¹⁵ Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat 143. pontja.

¹⁶ Az uniós jog hatálya alá tartozó keresetek tekintetében a Bíróság kimondta, hogy az eljáráshoz fűződő érdek, amelyet a felperesnek kell bizonyítania, minden bírósági jogorvoslat lényeges és elsődleges feltétele (2017. november 23-i Bionorica és Diapharm kontra Bizottság ítélet, C-596/15 P és C-597/15 P, EU:C:2017:886, 83. pont).

hogyan az e célt szolgáló érdekek - ideértve azokat is, amelyek további erőfeszítést követelnek a jogaikat érvényesíteni kívánó fogyasztóktól - igazolhatók lehetnek, feltéve hogy nem haladják meg az e cél megvalósításához szükséges mértéket¹⁷.

32. Következésképpen meg kell állapítani, hogy a 93/13 irányelvből eredő jogaik érvényesítése érdekében a fogyasztók által benyújtott megállapítási keresetek tekintetében az eljáráshoz fűződő érdek követelménye önmagában nem ellentétes a tényleges érvényesülés elvével, feltéve hogy annak alkalmazása nem teszi a gyakorlatban lehetetlenné vagy túlzottan nehézkesé az ezen irányelv által biztosított jogok gyakorlását.

A külön eljárás megindításáról

33. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a nemzeti bíróságnak a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében le kell vonnia a valamely feltétel tisztességtelen jellegéből a nemzeti jog szerint fakadó minden következtetést annak biztosítása érdekében, hogy e feltétel ne jelentsen kötelezettséget az érintett fogyasztóra nézve. Az ilyen kötelezettség magában foglalja, hogy e bíróságnak mellőznie kell a tisztességtelennek tekintett feltétel alkalmazását annak érdekében, hogy e feltétel ne váltson ki kötelező joghatásokat e fogyasztóra nézve. Mivel az ilyen feltételt főszabály szerint úgy kell tekinteni, mint amely soha nem is létezett, így e feltétel az említett fogyasztóra nézve nem fejthet ki joghatást, a nemzeti bíróság azon kötelezettsége, hogy mellőzze valamely összeg megfizetését előíró tisztességtelen szerződési feltétel alkalmazását, főszabály szerint ezen összeg tekintetében visszafizetési kötelezettséget keletkeztet¹⁸.

34. Ezzel összefüggésben a Bíróság kimondta, hogy a tagállamok feladata, hogy a nemzeti jogukban meghatározzák a szerződési feltételek tisztességtelen jellege megállapításának és e megállapítás konkrét joghatásai érvényesülésének módját. Mindazonáltal e megállapításnak lehetővé kell tennie azon jogi és ténybeli helyzet helyreállítását, amelyben a fogyasztó e tisztességtelen feltétel hiányában találná magát; többek között azzal, hogy a fogyasztó számára biztosítja az eladó vagy szolgáltató jogalap nélküli – a fogyasztó kárára az említett tisztességtelen feltétel alapján való – gazdagodásának visszatérítéséhez való jogot. Ugyanis a 93/13 irányelvben a fogyasztók számára garantált védelemnek a nemzeti jog által történő átvétele nem sértheti e védelem lényegét.¹⁹

35. Ezzel összefüggésben megjegyzem, hogy a Bíróság a fent említett visszatérítéshez való joghoz kapcsolódó hatékony bírói jogvédelem vizsgálatával összefüggésben figyelembe vette, hogy a fogyasztó által vagy a fogyasztó ellen a kérdést előterjesztő bíróság előtt benyújtott jogorvoslattól eltérő eljárási jogorvoslati lehetőség is létezik. Így a Bíróság megállapította, hogy főszabály szerint nem ellentétes a 93/13 irányelv 6. cikkével az a nemzeti szabályozás, amelynek értelmében a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem tárgyában eljáró bíróság köteles elutasítani e kérelmet annyiban, amennyiben az tisztességtelen feltételen alapul, de nem jogosult hivatalból az e feltétel alapján teljesített kifizetések és a fizetendő összeg közötti beszámításra, és amely szabályozás következményeként a *fizetési meghagyásos eljárásban részt nem vevő* adós köteles külön eljárást kezdeményezni a teljes visszatérítéshez való jogának érvényesítése érdekében.²⁰

¹⁷ Lásd ebben az értelemben: 2018. május 31-i Sziber ítélet (C-483/16, EU:C:2018:367, 51. pont).

¹⁸ 2022. június 30-i Profi Credit Bulgaria (Beszámítás tisztességtelen feltételek esetén) ítélet (C-170/21, EU:C:2022:518, 41. és 42. pont).

¹⁹ 2022. június 30-i Profi Credit Bulgaria (Beszámítás tisztességtelen feltételek esetén) ítélet (C-170/21, EU:C:2022:518, 43. pont).

²⁰ 2022. június 30-i Profi Credit Bulgaria (Beszámítás tisztességtelen feltételek esetén) ítélet (C-170/21, EU:C:2022:518, 45. pont).

36. Ezt követően a Bíróság megállapította, hogy az a nemzeti jogszabály, amely szerint az érintett követelés fennállásának vizsgálata nem tartozik a bíróság hatáskörébe a fizetési meghagyásos eljárás keretében, következésképpen ezen értelmezés az érintett fogyasztót a 93/13 irányelv 6. cikkéből eredő teljes visszatérítéshez való jogának gyakorlása érdekében egy külön eljárás megindítására kötelezi, nem teszi lehetetlenné vagy rendkívül nehézé e jog gyakorlását, noha ugyanezen kötelezettség az adós aktív magatartását és kontradiktórius eljárás lefolytatását követeli meg²¹.

37. Egy másik ügyben a Bíróság különbséget tett a jogszabályi rendelkezések által tisztességtelennek minősített szerződési feltételek és a fogyasztó által benyújtott ugyanazon kereset tárgyát képező, esetlegesen tisztességtelen feltételek között, és úgy ítélte meg, hogy a 93/13 irányelv által előírt védelem hatékonyságával nem ellentétesek azok a nemzeti szabályok, amelyek egy másik hatékony eljárási eszközt írnak elő, amely lehetővé teszi az érintett fél számára, hogy a második kategóriába tartozó feltételek alapján jogosulatlanul kifizetett összegek visszatérítését kérje.²² Úgy tűnik, ezt az ítélkezési gyakorlatban kialakított megoldást az magyarázza, hogy létezik a nemzeti jogban előírt olyan „különleges eljárás”, amely a feltételeknek egyedül az előbbi kategóriájára vonatkozik, a fogyasztó azonban a hitelezővel szemben támasztott összes követelése tekintetében alkalmazza azt.

38. A jelen ügyben nem vitatott, hogy a hitelszerződés részben úgy teljesült, hogy a hitelfelvevők különböző összegeket fizettek a díjakra és jutalékokra vonatkozó olyan záradékok alapján, amelyek vonatkozásában, ha a kérdést előterjesztő bíróság megállapítja azok tisztességtelen jellegét, akkor ezen összegeket teljes egészében vissza kell fizetni az érdekeltek részére.²³ A fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat fényében el kell-e fogadni, hogy a tényleges érvényesülés elve nem zárja ki az ilyen jog külön eljárás útján történő gyakorlását az eljáráshoz fűződő érdekre vonatkozó feltétel alkalmazása következtében? Véleményem szerint a jelen ügy sajátos körülményei nemleges válaszhoz kell vezetessenek.

39. A jelen ügyben a hitelfelvevők igenis félként vesznek részt az általános szabályok szerinti, megállapításra irányuló eljárások mindegyikében, mivel ők maguk kezdeményezték azokat, és ezen eljárások tárgyát a hitelező marasztalás iránti viszontkeresete módosította, amelynek elfogadhatósága nem képezi vita tárgyát. E kiterjesztett eljárásban a hitelfelvevők mint ellenérdekű felek elleneztek a hitelező olyan díjak és jutalékok megfizetésének elrendelése iránti kérelmét, amelyek olyan szerződési feltételeken alapulnak, amelyeket a fogyasztók a megállapítás iránti keresetükben már tisztességtelennek minősítettek, és amelyek vonatkozásában a jogszabályok *a priori* nem rendelkeznek semmilyen külön eljárásról.

40. Egyrészt megjegyzem, hogy abban az esetben, ha egy ilyen keresetet az eljáráshoz fűződő érdek hiánya miatt elutasítanak, a kérdést előterjesztő bíróságnak mindenképpen döntenie kell a szóban forgó feltételek tisztességtelen jellegének kérdésében ahhoz, hogy a viszontkeresetről határozhasson. Másrészt a jogalap nélküli gazdagodáson alapuló visszatérítés iránt a hitelfelvevők által egy másik bíróság előtt indított kereset, amelynek a sérelmezett feltételek tisztességtelen jellegéről is döntenie kell, jogbiztonsági problémát vet fel, mivel az ítélkezési gyakorlat e kérdésben ellentmondásos lehet.²⁴

²¹ 2022. június 30-i Profi Credit Bulgaria (Beszámítás tisztességtelen feltételek esetén) ítélet (C-170/21, EU:C:2022:518, 48. pont).

²² Lásd ebben az értelemben: 2018. május 31-i Sziber ítélet (C-483/16, EU:C:2018:367, 54. pont).

²³ E tekintetben emlékeztetnék arra, hogy a nemzeti bíróság álláspontja szerint a felperesek eljáráshoz fűződő érdekének hiánya az alapügyben benyújtott keresetek elutasításához vezet, függetlenül a kifogásolt szerződési feltételek tisztességtelen jellegének megállapításától.

²⁴ Ez a lengyel kormánynak a polgári perrendtartás 366. cikke szerinti jogerő fogalmára vonatkozó észrevételeiből (48. pont) egyértelműen kitűnik.

41. Ebben az összefüggésben - azon túlmenően, hogy e hitelfelvevők nem vádolhatók teljes tétlenséggel²⁵ - meg kell állapítani, hogy a megállapítási kereset elutasítása, a felperesek kötelezése a kapcsolódó költségek viselésére, továbbá a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kereset megvizsgálására hatáskörrel rendelkező bíróság elé utalása az új eljárásjogi követelmények, az ezen újabb eljárás következtében az eredeti eljáráshoz képest keletkező többletköltségek és a további időtartam hatásai miatt nyilvánvalóan szükségtelenül bonyolultabbá, nehezebbé, költségesebbé teszi az eljárást, és csökkenti a jogbiztonságot. Véleményem szerint ez a helyzet azt a feloldhatatlan kettősséget tükrözi, amely egyfelől a *ratio legis*, másfelől pedig a lengyel eljárásjogban előírt, az eljáráshoz fűződő érdek követelményének érvényesítése között áll fenn, mivel a hatékony igazságszolgáltatás elvével és a pergazdaságosság követelményével ellentétes lenne a felperest arra kötelezni, hogy nyújtson be újabb keresetet annak érdekében, hogy értékelni lehessen egy és ugyanazon jogi problémakör, vagyis azon kérdés valamennyi jogkövetkezményét, hogy bizonyos szerződési feltételek tisztességtelenek-e vagy sem.

42. Az ítélkezési gyakorlat szerint a fogyasztókkal kötött szerződésekben foglalt tisztességtelen feltételek alkalmazásának megszüntetésére irányuló megfelelő és hatékony eszközöknek olyan intézkedéseket kell magukban foglalniuk, amelyek lehetővé teszik a fogyasztók hatékony bírói jogvédelmét, biztosítva számukra a vitás szerződés bíróság előtti megtámadásának lehetőségét úgy, hogy ésszerű eljárási feltételek mellett a jogaik gyakorlása ne függjön olyan feltételektől, különösen pedig olyan határidőktől vagy költségektől, amelyek rendkívül nehezé vagy gyakorlatilag lehetetlenné teszik a 93/13 irányelv által garantált jogok gyakorlását²⁶. Úgy vélem, hogy a jelen ügyben a fogyasztók esetében nem éppen ez a helyzet, tekintettel a megállapítás iránti kereset benyújtásához fűződő érdekre vonatkozó követelmény esetjogi értelmezésére, aminek a 93/13 irányelvvel való összeegyeztethetlenség megállapításához kell vezetnie.

43. Önmagában azt a tényt, hogy a lengyel kormány által a Bíróság kérdéseire adott válaszban közölt információk szerint a nemzeti bíróságnak mérlegelési jogköre van a költségekről való döntés tekintetében, továbbá különösen indokolt esetekben kivételt tehet azon szabály alól, amely szerint a költségek viselésére a pervesztes felet kell kötelezni, és megteheti, hogy a költségeknek csak egy részét hárítja e félre, vagy akár mentesíti is őt ez alól, nem tartom elegendőnek a fenti következtetés megcáfolásához.

Az összhangban álló értelmezés lehetőségéről

44. A lengyel kormány írásbeli észrevételeiben és a Bíróság kérdéseire adott válaszában vitatta a nemzeti jognak a nemzeti bíróság által elfogadott értelmezését, és előadta, hogy a polgári perrendtartás 189. cikke és 316. cikkének (1) bekezdése a tényleges érvényesülés elvéből eredő követelményekkel összhangban értelmezhető.

45. Pontosabban, e kormány arra hivatkozik, hogy az az elv, amely szerint nem áll fenn a megállapítás iránti keresethez fűződő érdek, ha a felperes a jogainak kielégítését teljesítés iránti kereset útján is elérheti, nem abszolút jellegű, és utal a Sąd Najwyższy (legfelsőbb bíróság) közelmúltbeli ítélkezési gyakorlatára, amelyből kitűnik, hogy a fogyasztóvédelmi joggal kapcsolatos ügyekben a felperesnek bizonyos feltételek mellett még akkor is megmarad a

²⁵ A 2022. szeptember 22-i Vicente (Ügyvédi díj megfizetése iránti kereset) ítéletében (C-335/21, EU:C:2022:720, 56. pont) a Bíróság kimondta, hogy a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása nem terjedhet addig, hogy teljes mértékben kompenzálja az érintett fogyasztó tétlenségét.

²⁶ 2015. október 1-jei ERSTE Bank Hungary ítélet (C-32/14, EU:C:2015:637, 59. pont).

jogviszony hiányának megállapítása iránti perhez fűződő érdeke, ha a szerződés teljesítése iránti keresetet indíthat, vagy ha a másik fél a szóban forgó jogviszony alapján ilyen keresetet indított ellene²⁷, amit úgy tűnik, maga a kérdést előterjesztő bíróság sem zár ki.²⁸

46. A Bíróság kérdéseire adott írásbeli válaszában a lengyel kormány a felperesek azon lehetőségére is utalt, hogy követeléseiket a viszontkereset benyújtását követően kiigazítsák. Ebből következik, hogy az alapügyhöz hasonló eljárásokban a hitelfelvevők a sérelmezett feltételek tisztességtelen jellegére hivatkozva a hitelező viszontkeresetének elutasításán túlmenően kérhetik az e feltételek alapján a kölcsönszerződés részteljesítésére tekintettel kifizetett összegek visszatérítését, aminek következtében a bíróság az ügyet egyetlen eljárásban bírálja el. Úgy tűnik tehát, hogy a jogvita bíróság általi végleges elbírálásának feltétele kizárólag a felpereseket megillető azon lehetőségen alapul, hogy módosítsák eredeti követeléseiket, anélkül hogy az eladó vagy szolgáltató ezt ellenezhetné²⁹, a jogvita tárgyának módosítására tekintettel pedig a megállapítási kereset benyújtásához fűződő érdekre vonatkozó követelmény oka fogottá válna.

47. Ezzel összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy az uniós joggal összhangban álló értelmezés elve megköveteli, hogy a nemzeti bíróságok hatáskörük keretei között tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a belső jog egészére tekintettel és az általa elfogadott értelmezési módszerek alkalmazásával biztosítsák a szóban forgó irányelv teljes érvényesülését, és annak céljával összhangban álló eredményre jussanak. Amint azt a Bíróság egyaránt megállapította, az ilyen összhangban álló értelmezés követelménye többek között a nemzeti bíróságok azon kötelezettségével jár, hogy adott esetben módosítaniuk kell az állandó ítélkezési gyakorlatot, amennyiben az a belső jognak valamely irányelv céljaival összeegyeztethetetlen értelmezésén alapul. Ebből következően valamely nemzeti bíróság nem tekintheti megalapozottnak úgy, hogy csupán azon okból kifolyólag nem tudja a kérdéses nemzeti rendelkezést az uniós joggal összhangban értelmezni, hogy e rendelkezést korábban állandó jelleggel az uniós joggal összeegyeztethetetlen módon értelmezte.³⁰

48. A jelen indítvány 45. és 46. pontjában említett körülményekre figyelemmel a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia azt, hogy az alapügyben szóban forgó nemzeti szabályozás valóban értelmezhető-e a 93/13 irányelvvel összhangban, és igenlő válasz esetén ebből levonnia a jogkövetkezményeket.³¹

²⁷ A lengyel kormány észrevételeinek 40. pontja és a lengyel kormány által a Bíróság kérdéseire adott válasz 11. pontja. E kormány továbbá leszögezi, hogy a jogerő fogalmának a nemzeti bíróságok általi értelmezésére tekintettel téves az az állítás, hogy a szerződés teljesítése iránti kereset szükségszerűen a fogyasztó megfelelőbb védelmét biztosítaná, mint a megállapítás iránti kereset (a lengyel kormány észrevételeinek 45-51. pontja).

²⁸ Az összhangban álló értelmezés lehetőségét megerősíti az a tájékoztatás, amelyet a kérdést előterjesztő bíróság az eljáráshoz fűződő érdekekkel kapcsolatos feltétel értelmezését illetően a nemzeti ítélkezési gyakorlatban megfigyelhető heterogenitásra vonatkozóan nyújtott.

²⁹ A jelen ügyben a felperesek a jelek szerint megelégedtek a viszontkereset elutasítására irányuló kérelemmel anélkül, hogy a kifogásolt szerződési kikötésekben előírt díjak és jutalékok tekintetében kifizetett összegek visszatérítését kérték volna. E tekintetben emlékeztetnék arra, hogy a 2020. március 11-i Lintner ítéletben (C-511/17, EU:C:2020:188, 31. pont) a Bíróság megállapította, hogy a rendelkezési elv, amely szerint a jogvita tárgyát a felek határozzák meg, továbbá a *ne ultra petita* elve, amely szerint a bíróság nem terjeszkedhet túl a felek kérelmein, sérülhetne, ha a nemzeti bíróságok a 93/13 irányelv értelmében kötelesek lennének a jogvita tárgyának a felek kérelmei és jogalapjai révén meghatározott kereteit figyelmen kívül hagyni vagy azokon túlterjeszkedni.

³⁰ 2019. június 26-i Addiko Bank ítélet (C-407/18, EU:C:2019:537, 65. és 66. pont).

³¹ Lásd ebben az értelemben: 2019. június 26-i Addiko Bank ítéletet (C-407/18, EU:C:2019:537, 67. pont).

Véggövetkeztetés

49. A fenti megfontolásokra tekintettel a Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (varsó-sródmieściei kerületi bíróság, Varsó, Lengyelország) által előterjesztett második kérdésre a következő választ javaslom:

A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés elvével összhangban

a következőképpen kell értelmezni:

azokkal ellentétes az a nemzeti szabályozás és annak az ítélkezési gyakorlatban elfogadott azon értelmezése, amely szerint a tisztességtelen szerződési feltételek hatálytalanságának megállapítása iránt a fogyasztó által benyújtott keresetet - amelyet az eladó vagy szolgáltató által az e feltételek alapján járó összegek megfizetése iránt indított viszontkereset követ - elutasítják, és a fogyasztót kötelezik az ezzel kapcsolatos költségek viselésére, azzal az indokkal, hogy a fogyasztónak nem fűződik érdeke az eljáráshoz, mivel a rendelkezésére áll olyan egyéb igényérvényesítési lehetőség is, amely lehetővé teszi azon összegek visszatérítését, amelyeket e feltételek alapján már megfizetett az eladónak vagy szolgáltatónak.